

Å finne og utvikle en dialogisk lærerposisjon

Skaftun, 2024

Nasjonalt lesesenter, UiS/Språkløyper.no

I tidligere økter har vi prøvd ut gruppesamtaler om ekte faglige problemer, vi har lyttet til elevsamtaler, og vi har diskutert erfaringer fra og tilærminger til det å følge opp gruppesamtaler i helklasse. Elevmedvirkning forstått som aktiv deltakelse i kunnskapsproduksjonen har vært retningsgivende for arbeidet, og vi har holdt fram dialog som gunstig klima for denne formen for læring. Dialog i elevgrupper har en åpenbar verdi idet at elevene får bruke sitt eget språk til å tenke faglig. Vi har også sett at samtaler elever mellom framstår som spontane og levende, på en måte som kan understøtte engasjement. Vi har latt oss overraske over at elevene ofte ser ut til å forstå mer enn vi forventer, men også at denne forståelsen i liten grad formuleres eksplisitt. Dette er et kritisk punkt i dialogisk undervisning: Hvordan kan vi som lærere sette ord på elevenes forståelse og videreutvikle den, uten å kvele engasjementet fra elevenes egen utforsking? Eller, kanskje enda verre: gi avkall på egen dømmekraft og godta alt elevene sier som like klokt?

Det er ingen enkle svar her. Det kan være nyttig å bli mer bevisst hva man egentlig vil med samtalen som helhet og med spørsmål underveis. Reznitskaya og Wilkinson (2017) peker på fire steg på veien med å utvikle kvaliteten på faglig argumentasjon. En god begynnelse kan være å få fram et *mangfold av perspektiver*. Da vil det være lurt å fokusere på det som usikkert og omstridt, og stimulere til å sette ord på uenighet. Etter hvert vil det være lurt å sikte mot *klarhet*. Man kan foreslå klargjøring, sette ideer som er i spill i forbindelse med hverandre, og generelt tydeliggjøre sammenhenger og mulige veier i veier videre i samtalen. Når synspunktene er klargjort, er det meningsfullt å invitere til å vurdere påstander, begrunnelser og bevis, og logikken i elevenes resonnementer. [Kan vi gjengi de to strategiene med eksempelytringer fra ART - i vedlegg/eget dokument, evt den skandinaviserte versjonen fra] Utforsk?

Mer overordnet kan det være nyttig også å se helklassesamtalen som en anledning for læreren til å høre hva elevene har forstått (eller misforstått), og ikke minst *hvordan* de forstår. På den måten plasserer læreren seg mellom elevens forståelse og en dypere forståelse på fagets vilkår, "den faglige fortellingen", kan vi kanskje kalle den. I tekstarbeidet er det ikke sikkert at den fortellingen er ferdigstøpt på forhånd, slik det i større grad er hvis det handler om f.eks. fenomenet rust i naturfag. Men læreren vil ha sin fortolkning som utgangspunkt, og vel så viktig, sin egen faglighet som referanseramme. På dette grunnlaget kan læreren bearbeide elevenes forståelse ved å klargjøre, skape forbindelser, og peke mot logiske og andre faglig relevante sammenhenger. Det å jobbe med å utvikle elevenes forståelse på denne måten, er et eksempel på synlig dybdelæring. I forlengelsen av slike

arbeidssteg – at elevene får utforske teksten, at læreren lytter ut og bearbeider elevenes forståelse – vil læreren kunne gi sin fortolkning, og kanskje også en tydeligere faglig forankret fortolkning. Men igjen, her er det en fare for å kortslutte den dialogiske læringsprosessen, hvis elevene oppfatter dette som at alt det foregående er unødige omveier etterfulgt av at læreren presenterer fasiten.

Til syvende og sist – og enda mer overordnet – handler dialogisk undervisning om en måte å møte elevene på, om å innta, etablere og konsolidere en dialogisk posisjon som lærer overfor enkeltelever som subjekter og klassen som gruppe av subjekter. Det høres kanskje litt vel selvfølgelig ut, men det er mange krefter i skolehverdagen som trekker og dytter lærere og elever inn i et annet spill enn den faglige dialogen mellom tenkende og talende subjekter. En lang rekke klasseromsstudier har pekt på hvordan livet i klasserommet er regulert inn i ulike roller for lærere og elever, samt gjenkjennelige aktiviteter, situasjoner og ressurser – alt det som sammen virker til å skape og opprettholde det vi kaller *praksis*. En vesentlig del av det å fornye faglig praksis er å endre rollefordelingen, fra en tradisjonell arbeidsdeling mellom en lærer som deler av sin kunnskap med de som skal få del i den, til mer av et partnerskap mellom lærere og elever innrettet mot å skape kunnskap sammen, i fellesskap.

Vi har brukt mye tid på verdien av å lage dialogiske rom der elevene kan bruke stemmen sin sammen med andre elever. Å overføre disse dialogiske kvalitetene til klasserommet som felles samtalerom er en langsiktig oppgave, som bygger på en balanse mellom tillit og trygge rammer på den ene siden, og risiko og åpenhet på den andre siden. Det handler om å bygge en klassekultur med lav terskel for deltakelse, og stor takhøyde for det å gjøre feil. Tekstarbeid egner seg til godt til slik kulturbygging, siden det sjelden er snakk om rett og galt, men snarere om mer eller mindre gode tolkninger. Det er veldig lett for oss som lærere å bli ivrige, og vipps, så har vi skapt et inntrykk av at vi sitter på fasiten, og så kan vi rive ned de vi har forsøkt å bygge opp. Likevel, hvis vi prøver igjen, og klarer å få elevene med på at deres tolkning har verdi, og at samtalen faktisk er åpne for de gode ideene som kan dukke opp, så er det mulig å se for seg at også rommet for den ivrige læreren blir større, og at elevene kanskje til og med utfordrer lærertolkningen på faglig grunn. Det kan være litt skummelt, kanskje? Eller mer “farlig, farlig, men herligt, herligt”? Uansett, det er flere steder å plassere seg mellom den autoritative forvalter av kanonisert tekstforståelse og selvutsløttelse.